

RUIMTE VOOR REGIE MET MIJN PAD, EEN NIEUWE TOOL DIE JONGEREN EEN STEM GEEFT

Inge Bramsen, Hogeschool Rotterdam

Chris Kuiper, Hogeschool Rotterdam, Horizon Jeugdzorg & Onderwijs

Mieke Cardol, Hogeschool Rotterdam

Mijn Pad is een geschikte tool die jeugdhulpverleners kunnen inzetten om eigen regie bij jongeren te faciliteren en het netwerk daarbij te betrekken.

“Jeffrey¹, 18 jaar, is aangemeld bij het wijkteam. Het afgelopen jaar ging het slecht op school, vader was ziek. Jeffrey gaat om met verkeerde vrienden, is met de politie in aanraking gekomen. Zelf ziet Jeffrey geen problemen. Het gaat goed met hem.”

“Noah is 12 jaar, zij woont bij oma die haar pleegmoeder is. Noah's moeder heeft ernstige psychiatrische problematiek. Vader is niet in beeld. Noah is opstandig, er zijn spanningen thuis. Pleegmoeder maakt zich zorgen.”

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdhulp. Er zijn wijkteams gevormd die de opdracht hebben om zoveel mogelijk aan te sluiten bij eigen krachten en mogelijkheden van jongeren en gezinnen. Om dat te doen gaan zij allereerst in gesprek met jeugdigen en gezinnen om te evalueren wat er nodig is.

Het is een uitdaging om een goede samenwerkingsrelatie op te bouwen met jongeren zoals Jeffrey en Noah die zelf geen duidelijk verwoorde hulpvraag hebben en problemen op meerdere leefgebieden. Mensen om hen heen maken zich zorgen of ervaren overlast. Zij zien opstandige jongeren die zelf geen problemen lijken te ervaren en weinig van zichzelf laten zien. Het is moeilijk om in contact te komen en voorbij het opstandige gedrag te kijken.

Als dat lukt vertellen deze jongeren vaak dat zij zich niet begrepen voelen. Nogal eens hebben zij, na vele teleurstellende of traumatische ervaringen, grote

moeite om mensen te vertrouwen. Vaak maken zij deel uit van een kwetsbaar of kansarm gezin, ouders zonder werk, met schulden of geldzorgen, en/of psychiatrische problematiek. De culturele achtergrond is divers.

Hulpverleners zijn passanten in deze levens, hoe kunnen zij een blijvende verandering bewerkstelligen? Dat is geen eenvoudige opgave. Het is nodig een vertrouwensrelatie op te bouwen, de intrinsieke motivatie van deze jongeren aan te spreken en ervoor te zorgen dat iemand uit het netwerk deze jongere kan gaan steunen, zodat zij uiteindelijk weer op eigen kracht verder kunnen. Vaak is dit een lang en intensief proces, dat alleen kan slagen als er kleine stapjes worden gezet die herkend, gezien en beloond worden.

Mijn Pad is een nieuwe tool van en voor jongeren met bijpassende begeleidingsmethodiek die dit proces kan faciliteren. De tool is ontwikkeld samen met jongeren en professionals in de residentiële jeugdhulp (Bramsen, Willemse, Kuiper, & Cardol, 2015). Het betrof jongeren voor wie de jeugdrechter een machtiging gesloten jeugdhulp heeft afgegeven, omdat hun ontwikkeling ernstig werd bedreigd en zij en/of het gezin niet bereikbaar waren voor vrijwillige hulpverlening (Vermaat, 2015).

Al snel bleek Mijn Pad breder inzetbaar. Jongeren gaven aan dat als zij eerder over deze tool hadden kunnen beschikken er veel ellende voorkomen had kunnen worden. Om die reden wilden wij onderzoeken of Mijn Pad eerder, aan de voorkant van de hulpverlening, kan worden ingezet, in de wijkteams. Daarnaast wilden we nagaan hoe het netwerk betrokken kan worden bij het werken met Mijn Pad. In dit artikel staat de training aan wijkprofessionals centraal.

1. DE INTERVENTIE: WIJKTEAMS TRAINEN IN DE METHODIEK MIJN PAD

In het kader van ST-RAW is de SKJ geaccrediteerde training Ontdek Mijn Pad! (Bramsen, 2017) ontworpen voor jeugdhulpverleners in de wijkteams. Tijdens de bijeenkomsten werd enerzijds kennis overgedragen, anderzijds werd geleerd van hulpverleners over hoe Mijn Pad in de wijk kan worden ingezet.

Wat is Mijn Pad? De jongere is eigenaar van Mijn Pad. De tool helpt hen te reflecteren, overzicht te krijgen over hun leven en om stap-voor-stap een pad

uit stippelen voor de toekomst. Er is een werkboek dat uitgeprint kan worden en een vrij toegankelijke interactieve website, de Mijn Pad App (<https://mijnpad.hr.nl>). Jongeren kiezen de onderwerpen uit waarover zij willen praten met een begeleider, en bepalen ook het aantal onderwerpen. Elke keuze die zij maken is goed. De onderwerpen zijn niet probleemgericht maar betreffen alle belangrijke levensgebieden.

EEN JONGERE

“Een superding! Iedereen zou zo’n ding moeten invullen joh. Om erover na te denken. Het is geen eens zo raar. Ook al zit je niet in jeugdzorg”

Open vragen zetten hen aan het denken over wat er goed gaat, maar ook wat er beter kan. Bij elk onderwerp geven zij een score voor hoe tevreden zij zijn en hoe tevreden zij willen zijn. Wat willen zij veranderen en wat is daarbij de volgende stap? En wat is er nodig om die stap te kunnen zetten?

Jongeren bepalen of zij Mijn Pad alleen invullen of samen met iemand en met wie. Hier is voor gekozen omdat eerst vertrouwen nodig is voordat zij vrijuit kunnen spreken en denken. Ook zijn er onderwerpen waarover zij met niemand durven praten en Mijn Pad geeft hen dan de ruimte dit eerst zelf op een rijtje te zetten. Jongeren kiezen bij het invullen ook wie er schrijft, en degene die schrijft heeft de taak om spreekbuis van de jongere te zijn.

Aan het einde maken zij een score overzicht en bepalen hun prioriteiten. Waarmee zij als eerste aan de slag gaan hoeft niet datgene te zijn waarover zij het minst tevreden zijn. Want dat kan iets zijn waar niet veel aan te veranderen is, of waarvan zij nog niet weten wat eraan te doen. Vervolgens bepalen zij welke acties zij de komende tijd als eerste gaan ondernemen. Er is ook een stappenteller waarmee zij bij de uitvoering van hun stappenplan kunnen bepalen wat er goed gaat en wat anders of beter kan.

EEN PROFESSIONAL

“Zeer helder, methodisch, begrijpelijk voor de jongere en uitnodigend. Jullie slaan hiermee de spijker op de kop.”

De rol van de professional is volgend, coachend, en steunend, erop gericht de jongere zelf tot antwoorden te laten komen. Vaak vertellen jongeren eerst over wat er goed gaat. Het is erg belangrijk hen daarin te bekrachtigen. Sommige jongeren vertellen in het begin erg weinig; juist dan is het belangrijk om hen in datgene wat zij vertellen te bevestigen: als zij gaan ervaren dat wat zij vertellen wordt gehoord en begrepen zullen zij langzaam maar zeker meer gaan vertellen, en meer initiatieven gaan nemen.

Jongeren hebben mogelijk over sommige onderwerpen nog geen mening en zullen die door stiltegebruik en positieve bekrachtiging gaan vormen. En dat is belangrijk omdat zij dan intrinsiek gemotiveerd raken en doelen gaan stellen waar zij zelf achter staan. Het stappenplan dat zij dan maken, ervaren zij dan ook echt als hun eigen plan.

Na het invullen van Mijn Pad krijgt de jongere de leiding om iemand uit het eigen netwerk te betrekken bij zijn of haar stappen- en actieplan. Zo kan er binnen het netwerk rondom de uitkomsten van Mijn Pad een dialoog op gang komen, waarbij het welzijn en de toekomst van de jongere centraal staan.

2. METHODE, CONTEXT EN ONDERBOUWING

Mijn Pad is gebaseerd op de visie dat autonomie ontwikkeling in de adolescentie gericht is op het leren maken van keuzes waar de jongere achter staat en die passen bij de manier waarop hij/zij in het leven staat. En dat autonomie een voorwaarde is voor participatie zoals de jongere dat zelf wil en die past bij zijn/haar situatie en mogelijkheden (Cardol, De Jong, & Ward, 2002; Deci & Ryan, 2012; Ryan & Deci, 2000, 2006).

De begeleiding volgt de principes van autonomie ondersteuning (Beyers, Soenens, & Vansteenkiste, 2013; Bramsen et al., 2015; Joussemet, Landry, & Koestner, 2008). Dit betekent dat ouders en jeugdhulpverleners:

- empathisch zijn: zij houden rekening met het perspectief en de gevoelens van de jongere,
- keuzemogelijkheden bieden en ruimte laten voor eigen initiatief,
- een zinvolle verantwoording geven voor taken die opgedragen worden en

- bij het aangeven van grenzen zo min mogelijk gebruik maken van externe druk, drang en dwang en zo veel mogelijk werken op basis van overtuigingskracht. Ook wordt bij het aangeven van grenzen rekening gehouden met gevoelens en perspectief van de jongere.

Als wij willen dat professionals ruimte maken voor regie door de jongere, is het nodig dat ook de professional ruimte heeft voor regie, en dat de training aansluit bij de leerbehoefte van professionals. Twee intensief jongeren coaches zijn daarom betrokken bij het vormgeven van de training. Ook zijn twee jeugd en gezinscoaches aangeschoven.

3. EERSTE RESULTATEN: TWEE DILEMMA'S²

Een groep van twee jongerencoaches, drie jeugd- en gezinscoaches en twee pleegzorgbegeleiders heeft de training inmiddels afgerond. Er waren 2 mannen en 5 vrouwen, 2 cursisten hadden een niet-westerse achtergrond. In totaal hebben 13 jongeren gewerkt met Mijn Pad en is bij 6 jongeren ook iemand uit het netwerk betrokken. Er zijn suggesties voor verbetering gedaan, waarvan een deel inmiddels gerealiseerd is. Momenteel volgen twee groepen met in totaal 16 coaches de training, waarvan de meerderheid een niet-westerse achtergrond heeft.

Twee dilemma's werden benoemd. Allereerst: hoeveel sturing is nodig of wenselijk? Het andere dilemma betrof het risico op sociaal wenselijke antwoorden.

DILEMMA 1 STUREN VERSUS LOS LATEN

Terug naar de 12-jarige Noah van het begin van dit artikel. Er zijn veel zorgen over haar welzijn en de coach moet hierover terugkoppelen aan voogd en pleegmoeder. Zij ervaart daardoor een sterke behoefte om te sturen: *"waardoor ik ook een signalerende functie heb (...) "en hierdoor de regie bijna niet durf los te laten en het toch weer een moeizaam gesprek werd (...) terwijl naarmate het gesprek vorderde en ik meer de regie bij haar liet, zij veel meer uit zichzelf vertelde, enthousiaster werd (hebben we zelfs nog gelachen) en ik eigenlijk veel meer informatie kreeg (...) Noah vertelt over een eigen kamer willen en later hebben we het over ruzies thuis."*

Hieruit blijkt dat bij meer durven los laten in het gesprek dit vloeiender en spontaner verloopt en de jongere meer inbrengt.

In een vervolgggesprek wordt pleegmoeder betrokken bij Mijn Pad en gebeurt er iets onverwachts. Noah wilde niet terug komen op de onderwerpen van de vorige keer: *“Opvallend was dat ze de onderwerpen koos waarover pleegmoeder zich zorgen maakt (...) Het werd nu een gesprek dat niet veroordelend was, maar meer op de manier van: hoe kunnen we samen een plan bedenken dat het beter gaat”* en *“zowel pleegmoeder als Noah waren erg gemotiveerd in gesprek en hebben ook lol gehad.”* Achteraf zei Noah: *“het is me reuze meegevallen.”*

Deze cursist noemt Mijn Pad ‘een praatpapier’. En een andere cursist zegt: *“Mijn Pad helpt mij om een opening te vinden bij jongeren.”* Zij waardeert het ook dat zij zelf kan bepalen *“hoe ik dat wilde (inzetten) en hoe het in mijn werkveld werkbaar is.”*

Uit deze ervaringen blijkt dat minder sturen en meer loslaten uiteindelijk meer resultaat geeft en ook leidt tot meer energie, en meer positieve energie bij jongere en bij de naastbetrokkene, in dit geval pleegmoeder. We zien een vergelijkbaar proces bij de hulpverlener: hoe minder externe druk zij ervaart, hoe gemakkelijker het is om ruimte te geven aan de jongere.

DILEMMA 2 SOCIAAL WENSELIJKE ANTWOORDEN

Jeffrey vindt dat alles goed gaat, terwijl zijn moeder een negatief beeld schetst. Een zorg was: Zou hij niet alleen sociaal wenselijke antwoorden geven in Mijn Pad? Bij de casusbespreking komt de gezinsdynamiek aan de orde, waarin hij het nooit beter zal kunnen doen dan zijn oudere broer. De coach krijgt het advies om Jeffrey te complimenteren, o.a. met de afwezigheid van politie contacten. De coach laat Jeffrey zelfstandig aan de slag gaan met Mijn Pad en hij kiest 6 onderwerpen. Volgens de coach is dit een goede weergave van de onderwerpen die hem bezighouden en vooral in positieve zin. Over de meeste onderwerpen is Jeffrey tevreden. Ondanks zijn zieke vader voelt hij zich goed in zijn vel en gesteund door zijn familie. School is een aandachtspunt waarin hij verbetering wil hebben en met name op tijd op school zijn en niet ongeoorloofd verzuimen. Hij is ook tevreden over de keuzes die hij gemaakt heeft.

De coach ziet dat Jeffrey gemotiveerd is en aan de slag gaat met zijn doelen:

“Hij vond dat zijn toekomst afhankelijk is van zijn school en diploma's en wil zijn gedrag proberen te veranderen door op tijd op school te zijn en hard te gaan werken.”

Hier blijkt het belang van positieve bevestiging en bekrachtiging van wat de jongere zelf inbrengt, want zo kan de coach aansluiten bij de eigen kracht van jongeren en ook het netwerk motiveren om dit (meer) te gaan doen.

4. CONCLUSIES EN DISCUSSIE

Mijn Pad blijkt een geschikte tool voor jeugdhulpverleners in de wijk. Cursisten waren positief over Mijn Pad en de training. Wel vonden zij dat oefening nodig is alvorens met Mijn Pad te kunnen werken. Zij waardeerden het intervisie element in de training. De meesten waren van plan om Mijn Pad daadwerkelijk een plek te geven in hun werkwijze.

Wij hopen dat deze wijze van werken gangbaar wordt in het onderwijs aan (a.s.) professionals en in het werkveld. Daartoe zouden wij graag een train-de-trainer cursus ontwikkelen.

Wat zijn implicaties voor beleid? Het onderzoek laat zien dat werken vanuit eigen regie vereist dat ook professionals ruimte hebben voor regie. Als jeugdhulpverleners te veel externe druk ervaren, kunnen zij minder ruimte geven aan de jongere. Een flexibele inzet van Mijn Pad met daarbij rust en tijd om met jongeren in gesprek te gaan, maakt dat er, zelfs bij ernstige problemen, met positieve energie gewerkt kan worden. Die manier van werken biedt een belangrijke meerwaarde, zoals uit bovenstaande is gebleken, omdat dan de eigen kracht wordt aangesproken.

1. De namen in het artikel zijn gefingeerd.
2. De tekst van dit artikel is voorgelegd aan de twee betrokken coaches die de dilemma's hebben ingebracht. Zij hebben laten weten dat dit een goede weergave is van hun dilemma. Ook stemden zij volledig in met het artikel als geheel.

REFERENTIES

- Beyers, W., Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2013). Autonomie-ontwikkeling. In W. Slot & M. Van Aken (Eds.), *Psychologie van de adolescentie*. Basisboek. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Bramsen, I. (2017). *Ontdek Mijn Pad! Een nieuwe tool voor jongeren. Cursushandleiding*. Rotterdam: Kenniscentrum Zorginnovatie van Hogeschool Rotterdam i.s.m. Horizon Jeugdzorg & Onderwijs en ST-RAW, de Academische Werkplaats Jeugd in Rotterdam.
- Bramsen, I., Willemse, K., Kuiper, C., & Cardol, M. (2015). *Mijn Pad, mijn leven, mijn toekomst. Ontwikkeling van een routeplanner voor jongeren in de jeugdzorg*. Eindrapport. [My path, my life, my future. Development of a routeplanner for youth in residential care]. Retrieved from Rotterdam: Cardol, M., De Jong, B. A., & Ward, C. D. (2002). On autonomy and participation in rehabilitation. *Disability and rehabilitation*, 24(18), 970-974.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Motivation, personality, and development within embedded social contexts: an overview of self-determination theory. In R. M. Ryan (Ed.), *The Oxford handbook of human motivation* (pp. 85-107). Oxford: Oxford University Press.
- Joussemet, M., Landry, R., & Koestner, R. (2008). *A self-determination theory perspective on parenting*. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 49(3), 194-200. doi:10.1037/a0012754
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: does psychology need choice, self-determination, and will? *J Pers*, 74(6), 1557-1585. doi:10.1111/j.1467-6494.2006.00420.x
- Vermaat, H. (2015). *Notitie verbinding position paper met projecten JeugdzorgPlus*. Retrieved from

